

Redacteur ESB

g.werner@sdu.nl

Kiezen en delen

Het is jammer dat de afgelopen Provinciale Statenverkiezingen werden overschaduwed door de Eerste Kamerverkiezingen, want ook op provinciaal niveau stond er veel op het spel. Uit het regeerakkoord valt op te maken dat het kabinet provincies een belangrijke rol toedicht. Zo is te lezen dat het bestuur staken naar decentrale overheden wil toeschuiven en dat het meer bevoegdheden voor provincies in petto heeft op het gebied van ruimte, natuur en economie. Dit neemt niet weg dat het kabinet hier, net als op andere beleidsterreinen, aanzienlijk wil bezuinigen. Meer waarmaken voor minder geld dus, hetgeen provincies tot meer doelmatigheid dwingt. Hopelijk zal dat lukken, maar berichten van rekenkamers wekken de indruk van niet. Zo spreekt de Zuidelijke Rekenkamer van te ruime vertrekregelingen in Noord-Brabant, de Noordelijke Rekenkamer van een onnodige miljoenenstrop bij het opleveren van de Blauwe Stad en de Zeelandse Rekenkamer van ongeschikte kaders voor het verantwoorden van financieel beleid. En het blijft niet bij incidentele gevallen, over de hele linie functioneren provincies ondoelmatig. Volgens de Volkskrant van 18 februari beoordelen de provinciale rekenkamers de projecten die ze sinds 2006 hebben onderzocht duidelijk negatief, vooral op het gebied van begrotingen en geldstromen. Om de verantwoordelijkheden en de bezuinigingen tegelijk waar te kunnen maken, zit er maar één ding op voor provincies en dat is budgetten beter inzetten, ofwel de doelmatigheid verhogen.

In theorie zijn er ten minste twee belangrijke voorwaarden voor een doelmatige overheid. Op de eerste plaats moeten uitgaven aan overheidsvoorzieningen merkbaar zijn voor de gebruikers ervan. Dit kan door voorzieningen op een bepaald bestuursniveau te betalen uit belastinginkomsten op hetzelfde niveau, waarmee een goede afweging van de kosten en

baten van voorzieningen wordt afgedwongen. Op de tweede plaats moet het democratisch systeem goed functioneren. Zo moeten mensen, goed geïnformeerd over kosten en baten van voorzieningen, zo nu en dan naar de stembus kunnen gaan om voorkeuren kenbaar te maken. Als aan beide voorwaarden is voldaan dan leidt ondoelmatigheid tot hogere belastingen, waartegen burgers zich kunnen verzetten in het stemlokaal. Tot op zekere hoogte voldoen de provincies prima aan deze voorwaarden. Eens per vier jaar vinden er verkiezingen plaats en een deel van de uitgaven wordt gefinancierd uit belastingopbrengsten. Maar er komen ook belangrijke tekortkomingen van provincies om de hoek kijken. Een eerste punt is dat provincies een aanzienlijke algemene uitkering uit het Provinciefonds ontvangen om eigen inkomsten aan te vullen. Een tweede punt is dat de belastingmiddelen vooral worden bijeengebracht door een opslag op een rijksbelasting, de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Burgers hebben daardoor geen zicht op wat zij betalen aan de provincie en wat zij ervoor terugkrijgen. In beide gevallen zijn kosten en baten van provinciale voorzieningen slechts gedeeltelijk merkbaar op provinciaal niveau. Een derde punt is dat het democratisch systeem niet helemaal meewerkt aan doelmatige provincies. Bij de afgelopen Provinciale Statenverkiezingen waren de provincies voor veel mensen bijzaak. De aanwezigheid van een minderheidskabinet maakte de Eerste Kamerverkiezingen belangrijk voor de landelijke besluitvorming waardoor veel mensen zich in het stemhok meer door landelijke dan door provinciale voorkeuren hebben laten leiden. Het gevolg hiervan is dat kiezers weinig druk uitoefenden op de doelmatigheid van provincies en dat provincies zich voor de kiezer amper hoefden te verantwoorden.

Zolang provincies zich naar kiezers toe kunnen veroorloven ondoelmatig met publiek geld om te springen, lijkt het voor het kabinet erg moeilijk om de provincieplannen in het regeerakkoord waar te maken. Verantwoordelijkheden kunnen niet worden vervuld, of wel, maar dan gaat het bezuinigen niet lukken. Overigens zou je verwachten dat het kabinet doelmatigheid stimuleert, maar dit gaat niet helemaal op. Zo informeerde het mensen vrijwel alleen maar over landelijke vraagstukken, waarmee het bijdroeg aan het overschaduweden van de Statenverkiezingen. Door de provinciale verkiezingen te kapen werkt het kabinet zelf zijn provincieplannen tegen. In dat opzicht zou het opdelen van de Staten en Eerste Kamerverkiezingen welkom zijn. Wie weet dat rekenkamers dan ook minder hoeven af te rekenen met provincies.